

Vivcharenko O.A. Legal regulation of land relations Ukraine

Ukraine has international obligations regarding the provision of adequate environmental protection not only technical, but also legal measures. Considering the given circumstances and the facts that harm lands somehow violates the constitutional rights and freedoms of citizens of Ukraine, legal protection of the object is a natural, socio-caused and timely step.

These measures combined with general social activities and provide a comprehensive prevention and preventing the damage lands. Material resources for the implementation of the legal protection of land is formed, found its legal expression, but can not say that they are sufficient. Among other things, it is also one of the important issues in the field of environment protection of our country. Although jurisprudence has long debated the question of what amount of material and moral damage, which is caused by damage to the land, is significant, it should be noted that the positive effects of legal protection of land dominated uniquely negative. In particular historical traditions of social justice and support the need for legal measures to protect the lands of Ukraine.

Keywords: legal protection of land, the environment.

Данилюк Л.Р.

**ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ
ПРАВОВІДНОСИН ВИКОРИСТАННЯ
МИСЛИВСЬКИХ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

УДК 349.6:504.062.2:639.1.057

Постановка проблеми. Правовідносини використання мисливських природних ресурсів потрібно розглядати як врегульовані нормами права суспільні відносини між відповідними суб'єктами, що виникають в процесі ведення мисливського господарства при здійсненні діяльності з охорони, відтворення мисливських природних ресурсів, розвитку мисливського собаківництва, здійсненні полювання, вилученні, споживанні продуктів життєдіяльності (які знаходяться в межах мисливських угідь) мисливських тварин, вольерної дичини, природної підсадної дичини, а також вчиненні дій спрямованих на таке вилучення та споживання, здійсненні обробки, переробки продукції полювання, яка має еколого-правовий режим та укладення договорів щодо неї.

Суб'єктний склад цих правовідносин має певні особливості, які зумовлені специфікою самих мисливських природних ресур-

сів як об'єктів екологічного права та, зокрема, розумінням правовідносин використання мисливських природних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суб'єктний склад правовідносин використання мисливських природних ресурсів не є дослідженим в повному обсязі, оскільки лише деякі науковці, зокрема такі як Н. Р. Кобецька [1], О. О. Овдієнко [2], П. В. Тихий [3], зупинялися на характеристиці окремих суб'єктів таких правовідносин.

Мета статті. Метою цієї статті є дослідження поняття «суб'єкти правовідносин використання мисливських природних ресурсів» та безпосередньо суб'єктного складу цих правовідносин.

Виклад основного матеріалу. Суб'єкти правовідносин використання мисливських природних ресурсів – це учасники цих відносин, які наділені суб'єктивними правами і юридичними обов'язками, здатні реалізовувати ці суб'єктивні права і виконувати відповідні юридичні обов'язки та нести заходи юридичної відповідальності за перевищення меж здійснення своїх суб'єктивних прав і невиконання чи неналежне виконання юридичних обов'язків.

Суб'єктами правовідносин використання мисливських природних ресурсів можуть бути: фізичні особи, юридичні особи та органи державної влади і місцевого самоврядування.

П. В. Тихий зазначає, що фактичні відносини по спеціальному використанню дикої фауни складаються між особами, які виявили бажання добувати диких тварин та представниками власника відповідних об'єктів, які мають повноваження щодо розпорядження ними. Таким чином, до взаємодії вступають дві групи суб'єктів, одні з яких безпосередньо зацікавлені у реалізації своїх інтересів (основна група), а інші наділені відповідними повноваженнями, необхідними для такої реалізації (допоміжна група). До основної групи належать юридичні та фізичні особи, а до допоміжної – центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також інші особи, які здійснюють повноваження власника об'єктів дикої фауни [3, с. 10].

В.В.Овдієнко досліджуючи проблеми суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку із користуванням мислив-

ськими угіддями, запропонував наступну класифікацію суб'єктів права користування мисливськими угіддями: а) основні суб'єкти – користувачі мисливських угідь – юридичні особи, які мають право ведення мисливського господарства і їм для цієї мети надані в користування мисливські угіддя, та мисливці – фізичні особи, які одержали в установленому порядку дозвіл на добування мисливських тварин та інші документи, що засвідчують право на полювання, б) лідируючі (владні) суб'єкти – органи, наділені повноваженнями щодо державного регулювання у мисливській галузі, і в) допоміжні суб'єкти – фізичні та недержавні юридичні особи, участь яких у правовідносинах з основними суб'єктами є необхідною для реалізації останніми права користування мисливськими угіддями [2, с. 10].

Ми вважаємо, що, враховуючи специфіку поняття «використання мисливських природних ресурсів» (яке можна розглядати у широкому та у вузькому розумінні), суб'єктів таких правовідносин можна поділити також на дві групи: основні та додаткові. До основних суб'єктів належать: 1) фізичні особи, які використовують мисливські природні ресурси (зокрема, мисливських тварин) здійснюючи полювання, тобто, суб'єкти полювання (мисливці); 2) юридичні особи, які займаються веденням мисливського господарства, тобто, користувачі мисливських угідь; 3) органи державного управління в галузі мисливського господарства; 4) власники та/або користувачі земельних ділянок на яких знаходяться мисливські угіддя. Додатковими суб'єктами є: 1) фізичні та юридичні особи, які виступають однією із сторін за договорами щодо продукції полювання, яка має еколого-правовий режим; 2) фізичні особи-підприємці та юридичні особи, які займаються мисливським собаківництвом (оскільки, відповідну діяльність можуть здійснювати і користувачі мисливських угідь в процесі ведення мисливського господарства та інші особи, для яких мисливське собаківництво є єдиним видом діяльності). Однак, ці особи є суб'єктами даних правовідносин тільки у разі використання мисливських тварин, вольєрної дичини, природної підсадної дичини при підготовці до полювань, випробувань та змагань, а також в процесі проведення випробувань та змагань

собак мисливських порід; 3) громадські організації мисливців в які, відповідно до ст. 11 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» [4], громадяни можуть добровільно об'єднуватись з метою задоволення своїх законних інтересів у здійсненні полювання, сприяння веденню мисливського господарства, розвитку мисливського собаківництва; 4) громадські інспектори з охорони довкілля та громадські мисливські інспектори, які здійснюють громадський контроль за полюванням відповідно ст. 38 вищезазначеного Закону.

Щодо суб'єктів полювання (мисливців), то, відповідно до ч. 1 та ч. 2 ст. 12 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», право на полювання в межах визначених для цього мисливських угідь мають громадяни України, які досягли 18-річного віку, іноземці, які одержали в установленому порядку дозвіл на добування мисливських тварин та інші документи, що засвідчують право на полювання. Полювання з використанням вогнепальної мисливської зброї дозволяється лише особам, які в установленому порядку одержали дозвіл органу внутрішніх справ на право користування цією зброєю. Згідно з ч. 1 ст. 13 Закону, іноземці можуть здійснювати полювання на території України відповідно до цього Закону. Документи на право полювання, видані відповідними органами інших держав, чинні на території України. Як бачимо, такий зміст статей не дає чіткої відповіді на питання щодо суб'єктного складу осіб, які мають право на полювання.

В. В. Овдієнко слушно зазначає, що у Законі України «Про мисливське господарство та полювання» особи без громадянства не зазначені як такі, що мають право на полювання в межах визначених для цього мисливських угідь, що необхідно розглядати як звуження гарантій, встановлених Конституцією України. Тому є доцільним доповнити ст. 12 Закону вказівкою, що право на полювання в межах визначених для цього мисливських угідь мають і особи без громадянства, а передбачені ст. 13 Закону особливості здійснення полювання іноземцями поширити і на осіб без громадянства [5, с. 105].

Ми ж вважаємо за потрібне внести зміни до відповідних статей Закону, визначивши у ч. 1 ст. 12, що право на полювання

мають суб'єкти полювання (мисливці). Суб'єктами полювання (мисливцями) є: 1) громадяни України, які досягли 18-річного віку, володіють повним обсягом дієздатності та отримали у встановленому законодавством порядку документи, що засвідчують право на полювання; 2) іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, які отримали документи, що засвідчують право на полювання у порядку, встановленому законодавством держави, громадянами якої вони є. Тоді, положення ч. 1 ст. 13 доцільно було б виключити із Закону.

Як інформує Державне агентство лісових ресурсів України, в Україні зареєстровано біля 620 тисяч мисливців або 1,4% до населення країни [6]. За даними Української асоціації власників зброї, спираючись на інформацію, яка отримана з повідомлень профільного відомства та приватних джерел можна тільки приблизно поррахувати, що офіційно зареєстрованих мисливців в Україні приблизно 800 тис. (це ті, які займаються полюванням), тих хто не полює, але має мисливську зброю ще 800 тис. [7]. Щодо Івано-Франківської області, то, згідно з даними Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства, на даний час в нашій області зареєстровано близько 8 тисяч мисливців. Щорічно ряди мисливців зростають на 250-350 членів. Участь у полюванні щороку приймає близько 4 тис. чоловік [8].

Що стосується юридичних осіб, які займаються веденням мисливського господарства, тобто, користувачів мисливських угідь, то, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», це спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи та організації, в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства з наданням в їх користування мисливських угідь.

З цього приводу В. В. Овдієнко відзначив, що п. 8 Положення про мисливське господарство та порядок здійснення полювання, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 липня 1996 р. № 780 передбачалася можливість надання мисливських угідь фізичним особам для ведення мисливського господарства [5, с. 91].

П. В. Тихий зазначає: «Наприклад, згідно з Законом України «Про мисливське господарство та полювання», користувачі мисливських угідь (юридичні і фізичні особи)...» [9, с. 48].

Однак, як ми бачимо з положень Закону, для фізичних осіб не передбачена можливість бути користувачами мисливських угідь.

На думку В. В. Овдієнка, слід вважати кроком назад відсутність у чинному законодавстві припису про можливість фізичних осіб отримувати в користування мисливські угіддя для ведення мисливського господарства. Особливо це видається не виправданим, зважаючи на те, що фізичні особи можуть бути власниками або користувачами земельних ділянок. Крім цього, зважаючи, що мисливські угіддя можуть бути надані в користування приватним юридичним особам, засновниками яких може бути лише одна фізична особа, стає не зрозумілим, чому користувачем мисливських угідь не може бути фізична особа-підприємець [5, с. 91-92].

При обґрунтуванні своїх позицій В. В. Овдієнко здійснює посилання на погляди інших вчених. Зокрема, він зазначає, що російський вчений М. В. Краєв вважає, що надання права довгострокового користування об'єктами тваринного світу лише юридичним особам порушує конституційні права громадян, а В. М. Краєва виділяє дві категорії основних користувачів мисливськими ресурсами в закріплених мисливських угіддях: 1) фізичні особи; 2) юридичні особи та індивідуальні підприємці [5, с. 91]. Останнє твердження В. М. Краєвої є цілком зрозумілим, оскільки законодавство відповідної держави передбачає можливість індивідуальних підприємців користуватися мисливськими угіддями [10].

Ми, в свою чергу, абсолютно підтримуємо думки щодо доцільності закріплення у чинному законодавстві України можливості фізичних осіб-підприємців бути користувачами мисливських угідь. Відповідно, п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про мисливське господарство та полювання» потрібно викласти в такій редакції: користувачі мисливських угідь – це спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи та організації, в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського

господарства, фізичні особи-підприємці, які спеціалізуються у веденні мисливського господарства та яким мисливські угіддя надані в користування у встановленому законодавством порядку.

Проте, на даний час претендувати на отримання в користування мисливських угідь можуть лише юридичні особи, за умови їх відповідної спеціалізації, що, очевидно, полягає у їх створенні саме для ведення мисливського господарства, яке, згідно Національному класифікатору України, за видами економічної діяльності віднесено до секції А (Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство), розділу 01 (Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг), групи 01.7 та класу 01.70 (Мисливство, відловлювання тварин і надання пов'язаних із ними послуг) [5, с. 92].

В цей же час, чинне законодавство не містить переліку організаційних, кваліфікаційних або інших вимог, дотримання яких є необхідним для набуття юридичною особою статусу спеціалізованого мисливського господарства. Також, не передбачено і отримання відповідного дозвільного документа, який підтверджував би таку спеціалізацію. З цього випливає, що відсутні критерії, які б на стадії прийняття рішення про надання в користування мисливських угідь дозволяли перевірити відповідність юридичної особи або її структурного підрозділу вимогам спеціалізації мисливського господарства. А сам правовий припис щодо обов'язковості такої спеціалізації носить лише декларативний характер [5, с. 92].

Як ми вже зазначали, відповідно до інформації Державного агентства лісових ресурсів України, площа наданих в користування мисливських угідь в Україні становить 46 млн. га, із них організаціям УТМР надано – 29,5 млн. га або 64,3%, підприємствам Держлісагентства надано – 4,8 млн. га або 10,5%, а користувачам іншої форми власності – 11,2 млн. га або 24,4% [6]. Веденням мисливського господарства в Івано-Франківській області займаються 36 користувачів мисливських угідь на площі 989,0 тис. га, з них 15 лісгосподарських підприємств Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства на площі 407,7 тис. га (41 % всіх угідь області), 8 організацій об-

ласної ради УТМР на площі 446,7 тис. га (45 %), 12 підприємств інших форм власності на площі 134,6 тис. га (14 %) [11, с. 211].

Ще одним з основних суб'єктів правовідносин використання мисливських природних ресурсів є органи державного управління в галузі мисливського господарства.

Державне управління в галузі охорони довкілля можна поділити на: 1) загальне, яке здійснюється державними органами загальної компетенції; 2) спеціальне, яке здійснюється державними органами спеціальної компетенції і, яке в свою чергу поділяється на: комплексне – здійснюється органами, які виконують блок природоохоронних завдань щодо всіх природних об'єктів; галузеве – здійснюється органами, які забезпечують управління і використання окремих природних об'єктів; функціональне – здійснюється органами, які виконують одну або декілька природоохоронних функцій стосовно всіх природних об'єктів [1, с.79-86].

Закон України «Про мисливське господарство та полювання» містить розділ II, який присвячений державному регулюванню у галузі мисливського господарства та полювання. Відповідно до ст. 4 Закону, державне регулювання у галузі мисливського господарства та полювання здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, та інші центральні органи виконавчої влади відповідно до їх повноважень. Органам місцевого самоврядування цим Законом та іншими законами України можуть бути надані окремі повноваження органів виконавчої влади у сфері державного регулювання мисливського господарства та полювання.

На основі вищесказаного, можна стверджувати, що система державного управління в галузі ведення мисливського господарства складається з таких органів: 1) органи загальної компетенції

ції: Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування – місцеві ради; 2) органи спеціальної компетенції: комплексний орган – Міністерство екології та природних ресурсів України; галузевий орган – Державне агентство лісових ресурсів України. Перелічені суб'єкти можуть здійснювати свої повноваження безпосередньо та через свої територіальні органи.

Що стосується власників та/або користувачів земельних ділянок на яких знаходяться мисливські угіддя, то на нашу думку їх слід відносити саме до основних суб'єктів правовідносин використання мисливських природних ресурсів. Як аргумент, відповідно до положень ч. 1 ст. 22 Закону України «Про мисливське господарство та полювання», саме їхня участь (у вигляді погодження подання центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства, за яким приймається рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських рад про надання мисливських угідь у користування) є необхідною для надання мисливських угідь у користування, тобто, і для виникнення відповідних правовідносин.

Висновки. Отже, суб'єктний склад правовідносин використання мисливських природних ресурсів потрібно досліджувати з огляду на особливості мисливських природних ресурсів як об'єктів екологічного права та специфіку самого поняття цих правовідносин.

Ми приходимо до висновку, що під суб'єктами правовідносин використання мисливських природних ресурсів потрібно розуміти учасників цих відносин, наділених суб'єктивними правами і юридичними обов'язками, здатних реалізовувати ці суб'єктивні права і виконувати відповідні юридичні обов'язки та нести заходи юридичної відповідальності за перевищення меж здійснення своїх суб'єктивних прав і невиконання чи неналежне виконання юридичних обов'язків. Таких суб'єктів можна поділити на дві групи: основні та додаткові і, зокрема, ними є: фізичні особи, юридичні особи, органи державної влади і місцевого самоврядування.

1. Кобецька Н. Р. Екологічне право України : навч. посіб. / Н. Р. Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.
2. Овдієнко В. В. Правове регулювання мисливства в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / В. В. Овдієнко. – Х., 2014. – 20 с.
3. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / П. В. Тихий. – Х., 2000. – 18 с.
4. Про мисливське господарство та полювання : закон України від 22 лютого 2000 року № 1478-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>.
5. Овдієнко В. В. Правове регулювання мисливства в Україні : дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Овдієнко Володимир Володимирович. – Х., 2014. – 211 с.
6. Офіційний сайт Державного агентства лісових ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=118763&cat_id=32882.
7. Офіційний сайт Української асоціації власників зброї [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zbroya.info/uk/blog/38009_skilki-tsivilnoyi-zbroyi-v-ukrayini/.
8. Офіційний сайт Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://iforest.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=10.
9. Тихий П. В. Еколого-правове регулювання спеціального використання дикої фауни : дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / Тихий Павло Володимирович. – Х., 2000. – 165 с.
10. Об охоте и о сохранении охотничьих ресурсов и о внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации : федеральный закон Российской Федерации от 24 июля 2009 года № 209-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rg.ru/2009/07/28/ohota-dok.html>.
11. Івано-Франківська область. Екологічний паспорт регіону : регіон. доп. про стан навколиш. природ. середовища в Івано-Франків. обл.

за 2011 р. / *Держ. упр. охорони навколиш. природ. середовища в Івано-Франків. обл.* – [Б. м. : б. в.], 2011. – 329 с.

Данилюк Л. Р. Характеристика суб'єктного складу правовідносин використання мисливських природних ресурсів

В цій статті досліджується суб'єктний склад правовідносин використання мисливських природних ресурсів. Автор розглядає визначення правовідносин використання мисливських природних ресурсів. Відповідно до цього, пропонує визначення суб'єктів відповідних правовідносин та зазначає, що це можуть бути: фізичні особи, юридичні особи, органи державної влади і місцевого самоврядування. Після цього, автор поділяє суб'єктів правовідносин використання мисливських природних ресурсів на основних та додаткових. В результаті чого детально охарактеризовано суб'єктний склад відповідних правовідносин.

Ключові слова: мисливські природні ресурси, використання, правовідносини, суб'єкти.

Данилюк Л. Р. Характеристика субъектного состава правоотношений использования охотничьих природных ресурсов.

В этой статье исследуется субъектный состав правоотношений использования охотничьих природных ресурсов. Автор рассматривает определение правоотношений использования охотничьих природных ресурсов. В соответствии с этим, предлагает определение субъектов соответствующих правоотношений и отмечает, что это могут быть: физические лица, юридические лица, органы государственной власти и местного самоуправления. После этого, автор разделяет субъектов правоотношения использования охотничьих природных ресурсов на основных и дополнительных. В результате чего подробно охарактеризовано субъектный состав соответствующих правоотношений.

Ключевые слова: охотничьи природные ресурсы, использование, правоотношения, субъекты.

Danyiuk L.R. Characteristic of subjective list of legal relations about using natural resources for hunting.

This article deals with the subjective list of legal relations about using natural resources for hunting. The author examines the determination of legal relations about using natural resources for hunting. According to this, the author suggests the determination of subjects of such legal relations and notes that there are contestants under these relations given the subjective rights and administrative duties, and they are capable to realize these subjective rights and to do appropriate administrative duties and to be responsible for exceeding the range of doing their subjective rights and of the wrong or bad executing their administrative duties. It could be: persons, legal entities, state and local authorities. Then, the author divides the subjects of legal relations about using natural resources for hunting into basic and additional. As a result the subjective list of such legal relations was described in detail.

Keywords: natural resources for hunting, using, legal relationships, subjects.